

»ELIZERNEK VAN IGAZA!«

RABBI ELIZER: Nekem van igazam, és ezt be is tudom bizonyítani. (Csodákat művel, például akaratátvitellel gyökerestül kitép a földből egy szentjánoskenyérfát.)

A BÖLCSEK: A törvénykezésnek a mi értelmezésünkön kell alapulnia, mert mi képviseljük a többségi álláspontot. (Az érvelés – szokás szerint – az Írás egyik helyére hivatkozik:) „Rossz irányba ne kövesd a sokaságot és pörben ne tégy részrehajló tanúságot a sokaságot követve jogferdítésre.” (Exodus, 23:2. Az ún. Hertz-féle Tóra 1939-es magyar fordítása. A jegyzetekben a következő magyarázat olvasható: „jogferdítésre: Bölcséink kiemelik jelentését és úgy értelmezték, hogy követhetik a bírók a többségnek a véleményét, ha az nem igazságtalan [Mechilta].”)

ÉGI HANG: Elizernek van igaza!

A BÖLCSEK: „Nem az égben van, hogy mondanád: Ki száll föl számunkra az égbe, hogy elhozza nekünk és hirdesse nekünk, hogy megtegyük.” (Deuteronomium, 30:12. A jegyzetek szerint: „Nem az égben van. Nem természetfölötti. Józua ben Chananja erre a kitételére hivatkozott, midőn a törvény magyarázatából ki akarta küszöbölni az olyan elemeket, amelyek emberi ésszel nem foghatók fel [Bábá Mecia 59 b].”)

(A történet jeruzsálemi változata itt véget ér, de a babilóniai Talmud-féle változat folytatódik.)

Élijáhu próféta (megjelenik és közli): Isten nevetett a bölcsék válaszan!

(Babilóniai Talmud.)

A jelenetet David Kraemer alapján foglaltam össze. David Kraemer: *The Mind of the Talmud*; Oxford University Press, 1990.)

David Kraemer szerint a babilóniai Talmud szerkesztői egyszerre kötődtek a kinyilatkoztatásban kifejeződő isteni akarathoz, a korábbi értelmezési hagyományokhoz, a korabeli szokásokhoz és a józan észhez. Az üzenet rejtve van,

meg kell fejteni. A megfejtés abszolút helyességére nincs „többé” garancia, mert „Amikor a próféták első nemzedéke távozott az élők sorából, az Urim és a Tumim eltöröltetett.” (Misna, Sotah 9:12. Az Urim és a Tumim voltak azok az eszközök, amelyek segítségével a főpapok képesek voltak megbizonyosodni Isten akaratáról.) Vagyis – képletesen szólva – a közvetlen kommunikáció lehetősége „megszűnt”. Az abszolút igazság és a gyakorlati törvénykezés között úr támadt, és ezt az úrt az interpretátoroknak kell kitölteniük. A helyzet, Kraemer leírása szerint, nem feltétlenül „ellentmondásos”, inkább „feszültségelteli”. Ha az értelmező az igazság megközelítésére törekszik, akkor ez egy jótékony feszültség. Az út a tanulás, és ezért a tanulás önmagában is érték.

Az égi hang mintegy önmagát cáfolta azzal, hogy közvetítés (Írás) és közvetítők (interpretátorok) igénybe vétele nélkül nyújtott garanciát Elizernek. Másképpen megfogalmazva: Elizer úgy viselkedett, mint egy közönséges mágus, s a mágusokról az Írásnak nincs túl jó véleménye.

Élijáhu egyebek mellett arról is nevezetes, hogy a zsidó hit szerint az eljövendő Messiás hírnöke (lesz). Ahogy hamis messiások, úgy hamis hírnökök is vannak.

Nem biztos hát, hogy Isten együtt nevetett a bölcsékkel, de az biztosra vehető, hogy a bölcsék – és a babilóniai Talmud névtelen szerkesztői – nevetségesnek találták Elizer bizonyítási módszereit.

A Talmud ugyanakkor egy szóval sem állítja, hogy Elizernek nem volt igaza. Könnyen lehetséges, hogy a vitatott törvényt ő értelmezte helyesen. „Helyesen.” Mit jelent ez? Az, hogy ő képviselte az abszolút törvényességet: az égi igazságosságot. Csakhogy nem tudunk a színpalak mögé pillantani. A példázat talán arról szól, hogy nem tudunk a színpalak mögé pillantani. A bölcsék tévedése, ha tévedtek, nem leplezhető le Elizer által.